

מאוצרות הפרשה

לומר טעם שאין מברכין בברכות השחר על חוש השמיעה כמו שמברכין ברכת פוקח עורים על כח הראיה, לפי שע"י ששמע אדם הראשון לאשתו יצא מזה תקלה לכל העולם, וכיון שנצמח תקלה ע"י כח השמיעה אין ראוי לברך ע"י. וזהו שנא' וישמע אברם לקול שרי, וכתב שם רש"י לקול רוח הקודש שבה, כי לכאורה קשה על אברהם אבינו ע"ה שישמע לקול אשתו והא כבר ראה וידע התקלה הנצמחת ע"י שמיעה לאשה כנ"ל, לזה כונת רש"י ז"ל לקול רוח הקודש שזה בבחינת שכינה מדברת וכו' ולא היה הקול שלה.

ובקובץ קול התורה מובא מרבי אליעזר לאפיאן זצ"ל ביאור בזה, שהקשה מדוע מברכים רק על הראיה פוקח עורים ולא על השמיעה פוקח חרשים ולא על הדיבור משיח אלמים. ונראה הטעם כי הראיה נפסקת בשעת השינה ומתחדשת עם היקיצה לכן מברכים עליה, אבל השמיעה והדיבור לא נפסקו, יש אנשים ששומעים בשינתם ומדברים בשינתם לכן לא קבעו ברכה עליהם. (קבונק)

ויצא קין מלפני ה' (ד, טז)

"ויצא קין מלפני ה'", ר"ח בר יצחק אמר: יצא שמו. פגע בו אדם הראשון, אמר לו: מה נעשה בדין? אמר לו: עשיתי תשובה ונתפשרתי. התחיל אדם הראשון מטפח על פניו, אמר: כך היא כוחה של תשובה ואני לא הייתי יודע? מיד עמד אדם הראשון ואמר: 'מזמור שיר ליום השבת טוב להודות' (בראשית רבה כב ג).

האיש הזה שכולם מקנאים בו שאין דבר בעולם שאינו יכול להשיג, יש לו הכל, בנים אחד אחד, בריא ולעולם לא חולה, נקרא יום אחד בדחיפות לרופא שעורך לו בדיקות מקיפות עקב כאב קל שחש, והרופא מודיע לו בצער שהוא לא ישרוד את החודש, שיום מותו קרב ובא. לאחר כמה שעות, לא פחות ולא יותר מתדפק על דלתו איש ביטחון ומודיע לו בצער שבנו נהרג בתאונת דרכים. האיש בהלם, הוא איבד את בנו יקירו, ומבין שבקרב יפגוש אותו בעולם שכולו טוב. לאחר מספר דקות, איש משטרה על דלתו, מודיע לו בצער, שלאחר חקירות ודרישות, נודע כי הנהג שדרס את בנו, הוא לא פחות ולא יותר מאשר בנו השני, אחיו הגדול יותר. רעדה אחזתהו הפעם, הוא כבר לא יכול למחות את הדמעות ופורץ בככי וצועק "דייט" ויורד לשדה לשאוף אויר צח. ביציאתו מביתו, מכתב בדואר הוא השליח הבא, בכתב שאינו משתמע לשתי פנים, מופיע ברורות שעליו לפנות את דירתו וכל רכושו, עקב חוב גדול שיש לו, אוויי, כמה שהוא גונח. וכך יוצא הוא מביתו לשעבר, אב שכול, ללא רכוש, כאשר ברור לו כיצד תכנית סוף חייו קורמת עור וגידים.

נעצור לרגע את הדמעות, כולנו מכירים את האיש הזה, "אדם הראשון" קראו לו, אחרי שאכל מעץ הדעת הודיע לו הקב"ה שהוא הולך למות, לאח"מ נהרג לו בן – הבל. ומי הרג את הבל – קין אחיו. בנוסף הקב"ה זרק אותו מגן עדן.

ומה עשה האיש הזה אחרי רצף האירועים שקרו לו ביום אחד? אומר המדרש על הפסוק ויצא קין מלפני ה' מיד עמד אדם הראשון ואמר: "מזמור שיר ליום השבת, טוב להודות לה' ולומר לשמך עליון, להגיד בבוקר חסדך ואמונתך בלילות" (תהילים צ"ב) (א נקודה לע-ספינקא)

בראשית ברא אלקים (א, א)

מביא רש"י את דרשת חז"ל: העולם נברא בשביל שני דברים שנקראו 'ראשית' – בשביל התורה ובשביל ישראל.

על קביעה זו הציע ה"חפץ חיים" משל מבריק הממחיש את שווי הדברים: אדם המשקיע מיליון דולר בעסק, בוודאי אינו מצפה לרווח של מאה דולרים בלבד. אם הוא משקיע מיליארד – ציפיותיו לרווחים הן עצומות ובלתי נתפסות. מכאן נבין קל וחומר: אם הקב"ה אומר שהוא ברא את כל העולם, את הים, את היבשה, חיות ועופות, בני אדם, צומח ודומם, הכל בשביל התורה, אזי צריכים לחשוב אנחנו – כמה שווה התורה וכמה שווים ישראל...

ויאמר אלקים הנה נתתי לכם את כל עשב זרע זרע אשר על פני כל הארץ ואת כל העץ אשר בו פרי עץ זרע זרע לכם יהיה לאכלה: ולכל חית הארץ ולכל עוף השמים ולכל רומש על הארץ אשר בו נפש חיה את כל ירק עשב לאכלה ויהי כן (א, כט-ל)

הנה כל מקום שנאמר אלקים במעשה בראשית – "ויאמר אלקים" – זהו מעשרה מאמרות שבהן נברא העולם. ויש להבין, דלכאורה במקרא זה אין שום "בריאה מחודשת", שהרי הזרעים והפירות נבראו מכבר, ומה בריאה מיוחדת זו לחדש.

וכתב הגר"א ב"אדרת אליהו", דעד מאמר זה עדיין לא היה כח בזרעים ובפירות לזון את האדם, ובמאמר זה נתן הכח בזרעים ובפירות שיוזנו ויסעדו לב האדם [בשונה מעשב השדה], ולכל בעלי חיים נתן כח בעשבי השדה שיוזנו מהן, ולא מתבואות וזרעים ופירות, כי לא יסעדו את לבם.

ובזה מובן גם מש"נ בסוף מאמר זה "ויהי כן", מכיון שבמאמר זה יש "בריאה" כמו שאר מאמרות שבהן נברא העולם.

ועפ"י יתכן לבאר מטבע הברכה בברכת "בורא נפשות רבות..." שאנו מודים בזה להקב"ה על שלשה דברים שברא. א. "בורא נפשות רבות" – זהו על בריאת האדם, וכל בעלי החיים; ב. "וחסרונן" – בזה אנו מודים על בריאת המזון שבא למלא מה שחסר לאדם [כפירושם של מפרשי התפלה]; ג. "על כל מה שברא להחיות בהן נפש כל חי" – בזה אנו מודים על הבריאה המיוחדת שברא הקב"ה במאמר זה, שנתן כח ב"חסרונן" [שהוא המזון] "להחיות בהן נפש כל חי". (רבי אליהו דיסקין שליט"א)

ויאמר ה' אלקים לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו (ב, יח) בכל בוקר מברך האיש: "שלא עשני אשה", ואילו האשה מברכת: "שעשני כרצוני". יש להבין, מה מיוחד באשה שהיא מברכת כך, האם לא נעשתה כל הבריאה כרצונו?

רבינו בחיי משיב על כך תשובה נפלאה: לפני בריאת האדם התיעץ הקב"ה, כביכול, עם מלאכי השרת, האם לברוא אדם או לא. לעומת זאת בבריאת האשה אמר הקב"ה: "לא טוב היות האדם לבדו", כלומר האדם זקוק לבריאה של האשה, כך היה רצונו יתברך שיהיה לאדם עזר כנגדו, והוא הפיל תרדמה על האדם וברא את האשה בלי להתיעץ.

על כך מודה האשה בכל יום: "שעשני כרצוני", שהקב"ה יצר אותה על פי רצונו בלבד, ובה היא מתחדדת מן האיש. (רבי גואל אלקריה שליט"א)

ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך וגו' (ג, יז) בספר מחזה אברהם (עה"ת לרבי אברהם דוד מבוטשאטש זצ"ל) כתב שמכאן יש

להתגבר על נסיון-לפני מעשה

ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וְכִי תֵאָהוּ הוּא לְעֵינַיִם וְנִחְמַד הָעֵץ לְהַשְׁכִּיל וַתִּקַּח מִפְּרִי וַתֹּאכַל וַתֵּתֶן גַּם לְאִשְׁתָּה עִמָּה וַיֹּאכַל (ג', ו')

אם נתבונן בלשון הפסוק, נמצא דבר פלא. שכן הנה, הפסוק פותח ומספר: "ותרא האשה כי טוב העץ למאכל, וכי תאווה הוא לעינים, ונחמד העץ להשכיל", כלומר: הוא מתאר כי חוה ראתה את העץ והבחינה במעלותיו, אולם מיד לאחר מכן הוא ממשיך: "ותקח מפרי וַתֹּאכַל וַתֵּתֶן גַּם לְאִשְׁתָּה עִמָּה וַיֹּאכַל" – כאשר כאן כבר מדובר על פרי העץ! ולכאורה, מדוע פתח הפסוק ב'עץ' וסיים ב'פרי'?

את התשובה, נוכל להבין באמצעות סיפור מופלא, שאירע עם הגאון רבי דוד פוברסקי זצ"ל, ראש ישיבת פוניבז'. ומעשה שהיה כך היה: מנהגו של ר' דוד היה, להתעורר מדי לילה בשעה שלש לפנות בוקר בדיוק, ליטול את ידיו, לברך את ברכות התורה, ולצאת אל הישיבה בשעה שלש ועשרה בדיוק – כדי ללמוד מספר שעות בנחת, עד התפילה. בכל לילה חזר על עצמו אותו הסדר, בדיוק מופלא. ניתן היה לכוון את השעון על פי השעה בה יצא ר' דוד מביתו: שלש ועשרה בדיוק, לא רגע קודם – ולא רגע אחר כך...

כך, מלבד אותו הלילה, לילה סוער בעיצומו של החורף. באותו הלילה, כאשר יצא ר' דוד מביתו וסגר את הדלת אחריו – הביטה הרבנית בשעון, ולפליאתה גילתה כי השעה הינה שלש וחמשה! ראש הישיבה יצא לדרכו חמשה רגעים לפני הזמן, מאורע אשר דוגמתו לא אירע מעולם! "מה ההסבר לכך? הלא עשרות שנים לא קרה כדבר הזה!" תהתה הרבנית בליבה, אולם את התשובה – קיבלה מספר רגעים מאוחר יותר, בשעה שלש ועשרה, אז נשמעו נקישות על הדלת, ובפתח עמד בנה, ר' ברוך דב, שהתגורר במרחק מספר רחובות מבית הוריו...

"מה מעשיך כאן, באמצע הלילה?" שאלה הרבנית בפליאה, תוך שהיא משתוממת לפשר צירוף המקרים המוזר שאירע באותו הלילה, ואילו ר' ברוך דב נענה והסביר: "אבא סיפר לי אתמול, שהוא אינו חש בטוב. מזג האוויר נתן בו את אותותיו, והוא התקרב כנראה. לפיכך, כאשר התוודעתי לסופה המשתוללת בחוץ, ראיתי את הברקים ושמעתי את הרעמים – החלטתי שעלי למנוע ממנו לצאת אל הישיבה באמצע הלילה, בקור הנורא! 'הרי זה ממש פיקוח נפש!' הרהרתי בליבי, והחלטתי כי בשעה שלש ועשרה, השעה המדויקת בה אבא יוצא לישיבה – אתייצב בפתח, ואמנע ממנו לצאת לדרכו, תוך הבטחה כי אשאר ללמוד איתו כאן, בבית!" סיים ר' ברוך דב.

"צר לי, אך איחרת את המועד... אבא כבר יצא לישיבה!" השיבה הרבנית לבנה המסור, שלא האמין למשמע אזניו: "אבא יצא לישיבה? איך זה יתכן? הלא רק כעת השעה שלש ועשרה! מעולם הוא לא יצא מהבית בשעה אחרת!" התפלא ר' ברוך דב, אולם אמו, הרבנית, כבר הבינה מה גרם לבעלה הגדול לשנות ממנהגו ולהקדים בחמשה רגעים את שעת צאתו... הוא הכיר היטב את בנו, וידע כי יעשה הכל בכדי למנוע ממנו לצאת לישיבה כהרגלו... משום כך, הוא הקדים ויצא מהבית, בטרם יספיק ר' ברוך דב להגיע...

זהו איפוא המעשה המופלא, שמעורר תהיה מסוימת: אילו כה נחוש היה ר' דוד לצאת לישיבה כמנהגו, הלא יכול היה לומר זאת לבנו במפורש, ולסרב להפצרותיו כי ישאר בבית! מדוע היה עליו לשנות ממנהגו, מהרגלו, ולהקדים את שעת צאתו לישיבה?

אולם התשובה ברורה... לפני שעת הנסיון, הרבה יותר קל להתגבר... לעומת זאת, כאשר הנסיון כבר עומד בפתח – נדרשים כוחות נפש מרובים ועוצמתיים בהרבה בכדי להתמודד מולו חזיתית! ר' דוד חשש, כי לאחר שכבר יתייצב הבן בפתח ביתו, ויבקש להניאו מלצאת לישיבה – הוא לא יעמוד בנסיון, ובסופו של דבר – ישתכנע לבטל את קביעותו... משום כך, הוא מיהר לצאת מהבית בטרם תגיע שעת הנסיון!

ומכאן, לענייננו... אילו היה הנחש מגיע מלכתחילה, ומנסה לשכנע את האשה כי תאכל מפרי העץ אשר הבורא אסר עליה לאכול ממנו ואף תתנו לבעלה – לא היה מבוקשו עולה בידו... שכן בטרם טעמה האשה מהעץ – לא היתה זו 'שעת נסיון', ובשלב זה, היה ביכולתה להתגבר בקלות רבה יחסית! לפיכך, מבאר 'האור החיים' הקדוש, פיתה הנחש את האשה לטעום מהעץ עצמו – אשר האכילה ממנו לא נאסרה עליה, ואז, כאשר חשה בטעמו הערב וכבר הגיעה ל'שעת נסיון' – עלה בידו אף לפתותה כי תאכל מפרי העץ, ואף תתן ממנו לאישה...

פינת ההלכה

לגנוז תמונות וציורים שהילדים מביאים מהגן

שאלה: בנונו מגיע כל שבוע הביתה ומביא תמונות וציורים שצייר עליהם להמחשת הפרשה, למשל, קריעת ים סוף, כלי המשכן, וכן דברים מבריתא העולם כמו ירח וכוכבים, בהמות ועופות וכדו'. יש לציין שאין על התמונות שום פסוק, כל הציור מסתכם בתמונה מצולמת. שאלתי היא, איך עלינו ההורים להתייחס לדפים אלו, האם אפשר לזרוקם לאשפה, או שצריך לגנוז אותם?

תשובה: כבעין שאלה זו דין בשו"ת משנה הלכות (חלק יט סימן רכו) על מי שלומד הלכות טריפות, ויש לו ספר קטן שמכיל ציורים ותמונות מאברי הבהמה וכל חלקיה שנמצאים בהם מיני טרפות, אי יש בספר הזה קדושה שלא לנהוג בו מנהג בזיון, הגם שאין בו דברי תורה, מכל מקום אפשר דהוי ליה כמפרש על הש"ס. [כמובן באופן שאין כיתוב מתחת לכל אבר מדברי חז"ל]. והשיב לכאורה אין בהם שום קדושה, והוי ליה כעין מי שרוצה מסכת גיטין דף ב ע"א, ופותח אטלס לדעת היכן היא עכו, או שלומד מסכת יומא דף לד ע"ב, דכהן גדול ביום הכיפורים לובש בגדים הנדויין, ורוצה לראות על המפה היכן היא אינדיא (הודו) וכיוצא בזה. ומשום כך המפה אינה מקבלת קדושה.

ומיהו נראה לפענ"ד, דהגם דאין זה נקרא בכלל מפרש, מכל מקום אין לנהוג בו מנהג בזיון, מידי דהוי אתשמישי מצווה או תשמישי קדושה, ועיין בספר חסידים (סימן תתצב), החכם נכנס לבית הסופר שכתב בו ספרי הקודש, ראה קולמוסיו מונחים על הקרקע, אמר לו בקולמוס שכתב בו כתבי הקודש ושם הקודש אל תזלזל אותו, ע"ש. ולפי זה, אפילו אחד כותב חדושי תורה אין לו לזלזל בקולמוסו. על כל פנים הכל לפי העניין, וכל ערום יעשה בדעת.

ובעין זה שמעתי מגיסי מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל שהחזו"א כשלמד עירובין עשה לעצמו ציורים דרך לימודו, ולאחר מכן צוה לגנוז את כל הציורים, כי אמנם אין בזה קדושה, אבל כיון שהוא מסייע ללימוד, אין ראוי להשליכם לאשפה. (הגר"י זילברשטיין שליט"א, קובץ ווי העמודים)

מזל טוב

מרכז העי: משפחת תלם להולדת הבן משפחת סיני להולדת הבת משפחות פקטר-זיק להכנס הבן הנכד לעול תורה ומצוות משפחת סמוכיאל לאידוסי הבת משפחת אלשיך להולדת הבת משפחות מדינה-מימון להולדת הבן הנכד משפחת כהן-גרוס להולדת הבת הנכדה משפחות ויסנשטרן-בלומנפלד להכנס הבן הנכד לעול תורה ומצוות **גני הדר:** משפחות הקלמן-אדלר להולדת הבן הנכד משפחות ויזל-רייכנברג להולדת הבן הנכד